

KIBRIS SOLU İÇİN TARİHİ MEYDAN OKUMA: ANNAN PLANI VE SONRA*

Nicos TRİMİKLİNİOTİS

Avrupa Birliği'ne resmi katılım günü olan 1 Mayıs 2004'ten sadece birkaç gün önce, 30 yıldır de facto bölünmüşlüğü olan adayı yeniden birleştirmeyi hedefleyen referandumun sonuçları belli olunca, Avrupa'da ve dünyanın pek çok ülkesinde şok yaşandı. Kıbrıslı Türklerin % 64 oranındaki "EVET"ine karşılık Kıbrıslı Rumların % 76'lık bir çoğunlukla yankılanan "HAYIR"ı, Doğu Akdeniz'de bu küçük ada üzerindeki sıkıntıları daha da artırdı. Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere gibi uluslararası aktörler, hala umutsuzca Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından çok dikkatlice kaleme alınan ve dokuz bini aşkın sayfadan oluşan planın parçalarını toplamaya çalışıyor. Bölünmüş bir Kıbrıs Avrupa Birliği'ne giriyor ve bunun sonuçları Kıbrıs sorununun Avrupa'nın bir parçasına dönüşmesi nedeniyle görülecektir.

Avrupa Komisyonu ve Parlamentosu'nun ve Birleşmiş Milletler'in yoğun baskılarına; Amerika Birleşik Devletleri Başkanı ile Dışişleri Bakanı'nın ısrarlarına rağmen Kıbrıslı Rumlar HAYIR oyu kullandı. Kıbrıslı Rumların kesinmiş gibi kabul gören EVET'inin büyük bir yanlış hesaplama olduğu ortaya çıktı. Bu inisiyatifin başarısızlıkla sonuçlanma ihtimalinin, ancak geçmişte pek çok kez yaşandığı gibi Ankara'nın korkuları veya Kıbrıs Türk tarafının uzlaşma yanlısı olmayan lideri Denktaş'ın uzlaşmaz tavırları gibi sebeplerden ötürü ortaya çıkabile-

ceği düşünülüyordu. Uzak bir ihtimal olsa da, planın başarısız olmasına ilişkin tek alternatif senaryo, Annan Planının ilk halinin büyük değişikliklere uğramasıyla birlikte Kıbrıs Rum liderliğinin planı desteklemeyebileceği öngörüsüyüdü. BM ve özellikle ABD, bu başa çıkılmayan sorunu çözmek için son şans olarak telaffuz edilen Annan Planının Kıbrıs Rum siyasetince reddedileceğini farkına varmakta başarısız oldular ki bu, onlar açısından fiilen kendi kendilerinin ayağını vurmak, muhtemelen Kıbrıs'ın kuzeyinden vazgeçmek anlamına geliyordu. Ve kendi kendilerini vurdular: Kıbrıslı Rumlar HAYIR diyerek düşünülme-yeni yaptı. İsviçre'den hemen sonra Türkiye ve Kıbrıs Türk basını "Türk usulü (Alaturka) çözümü" kutlarken, şaşkın Yunan ve Kıbrıs Rum Basını ise "tiksindirici" diye bağırıyordu. Bu tabii ki, Kıbrıslı Rumların kaygılarıyla baş edebilmek için dikkate alınabilecek bir konu olsa da, gerçek değildi.

Ölü bir Kehanetin Tarihi veya Şok Eden %76'yı Belirleyen Neydi?

Referandumun sonucunu belirleyen önemli faktörler arasında bir dizi konjonktürel sebepler bulunuyor. Bununla beraber sonuç değerlendirildiğinde, sürecin kendisiyle ilgili memnuniyetsizlik kadar, yaşananlarla ilgili uzun vadeli faktörlerin de önemli olduğu görülür. Sondan başlayarak, Annan planıyla ilgili (büyük oranda yanlış anlaşılma ve yanlış bilgilendirmenin olduğu bir konuda) üzerimize düşeni nasıl yerine getirdiğimiz ve içeriğiyle ilgili bazı fikirleri nasıl edindiğimiz de değerlendirilmelidir.

* Çeviren: Tümay Tuğyan.

Kıbrıs Rum medyasının iddialarına ve Avrupa yanlısı, Erdoğan'ı destekleyen Türk medyasının, Türkiye'deki güçlü çevrelerin Ankara'nın yoluna devam etmesini sağlamak için Kıbrıs sorununu tamamen ortadan kaldırmak istemelerinden kaynaklanan olumlu tutumlarına karşın, Plan, Türklerin bir zaferi olmaktan çok uzaktı. Ankara'nın yoluna devam edebilmesi için, Başbakan Erdoğan'ın güçlü askeri yapının şahinlerine karşı desteklenmesi gerekiyordu. Yunanlı taydaş¹ Karamanlis'in soğuk yüzüne karşı, Erdoğan'ın gösterdiği muzaffer ruh, bir coşkunluğun yaşanması noktasında önemli bir etmendi. Önceden olumsuz bir eğilime sahip olan Yunan ve Kıbrıs Rum medyası, Avrupa Birliği'ne katılmadan birkaç gün önce son taslağı çizdi, en olası fırsatı buldu ve karşı atağa geçti. Evet kampanyası daha başlamamışken, histerik bir Hayır kampanyası halihazırda başlamıştı. Bütünsel olarak değerlendirildiğinde, Plan, düşünüldüğü gibi her iki taraf için kötü ve gayri adil değildi ve dengeyi Kıbrıslı Rumların beklentileri hilafına bozacak belli ihtilafı unsurlar taşısa da hayata geçirilebilirdi. Planın aleyhlerine olan tarafları Kıbrıslı Rumların "hayır" demesini meşrulaştırmamalıydı.

Bununla beraber süreç, bağlam, iklim, zamanlama ve Kıbrıs Rum toplumu içerisindeki güçler dengesi, bir yılı aşkın bir süre, açık ve ağırbaşlı bir tartışma yaşanmasını engelledi.

'Ulusal' Hegemonya ve Kıbrıs Rum Toplumunun Siyasi Güçleri

Gerçekte ne olduğunu anlamak istiyorsak, Kıbrıs Rum tarafındaki siyasi güçlerin analizi, sıkı bir araştırma gerektiren can alıcı bir konudur. AKEL, Annan planını tam anlamıyla benimsemedi, kampanyanın sorumluluğunu taşımadı ve EVET kampanyasını ruhsuz bıraktı. Halen, %76 çoğunluğun ne anlama geldiğiyle ilgili bir tartışma var. Burada sorulması gereken soru, siyasal ve sosyal güçlerin kolayca anlaşılabilir politik stratejilerinin belirleyenlerinin ne olduğudur.

¹ Taydaş: Yaş, meslek, toplumsal durum vb. bakımından birbirine eşit olanlardan her biri. Bkz. *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*, 9. B., Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1998. (ç. n.)

Ulusal Sorun'u ve milliyetçiliğin yeniden oluşumunu irdelerken, konular aşırı karmaşıklaşır ve bunu yalnız indirgemeci bir sınıf perspektifiyle açıklamamak gerekir. Ulusal üstünlüğün nasıl açık bir şekilde telaffuz edildiğini ve bunun nasıl sürdürüldüğünü inceleyen ve mevcut Kıbrıs konjonktüründeki politik, ideolojik ve ekonomik unsurların kesinliğini araştıran daha gelişmiş, analitik bir çerçeveye gereksinim duyulmaktadır. Sınıfsal ve ulusal unsurlar, bazı yönlerden kesişiyor. Meydana gelen bazı sosyal çatlaklar saf bir sınıfsal çatışmaya benzemiyor fakat sınıfsal ve sosyo-ekonomik çıkar ve stratejiler, güdülen politikalar ve siyasi gruplar tarafından yürütülen 'evet' ve 'hayır' kampanyalarının birbirlerine karşı üstünlük sağlayan yönleri ile birlikte telaffuz edilebilir.²

Sınıfsal analizdeki diğer bir zorluk, Kıbrıslı Rumların kontrolündeki rejimin, otoriter devletçi³ bir gelenek olarak ifade edilen siyasi özerkliğidir ki bu, 1964'ten bu yana 'gereklilik doktrini' olarak tanımlanan yasal mevhum ile ifade edilmektedir. Hayır kampanyası, kalpleri ve akılları zapt etmeyi başardı ve Denktaş hegemonyasının yıllarca yaptığı gibi, kendi imtiyazlarını korurken Kıbrıslı Türklerinkini dışlamaya hazırlanan bir rejimin baş temsilcisi haline geldi ki 1960 anayasasına göre Kıbrıs Cumhuriyeti'nde eşit güç paylaşımı gözetilmeliydi. Bu, söz konusu çıkarlara bağlanan sınıfsal fraksiyonları⁴ uzlaşmanın güçlü düşmanları haline getirdi.

Hayır Oyunu Oluşturan Unsurlar: Sınıf, Milliyetçilik ve Güç

Sınıfsal unsurlar, Kıbrıs Rum toplumundaki sınıfsal fraksiyonların güçlü belirleyicisidir. Siyasi iktidar, Kıbrıs Rum siyasetinin iki çok önemli boyutunu yansıtır: Sınıfların rolü (ekonomik, sosyo-politik ve iktidar) ve yeni dünya düzeninin

² F. Anthias ve R. Ayres, "National Liberation and the Struggle for Socialism-The Case of Cyprus", *Capital and Class*, Special Edition of Conference, Vol. I, (1978); F. Anthias ve R. Ayres, "Ethnicity and Class in Cyprus", *Race and Class*, Vol. XXV, No. 1, (1983).

³ Otoriter devletçilik için bkz. N. Poulantzas, *State, Power and Social Classes*, London, NLB, 1980. Bu kavramın düzgün bir şekilde kabul edilebilmesi için öncelikle Kıbrıs bağlamında düşünülmesi ve uygulanması gerekir.

⁴ N. Poulantzas, *Classes in Contemporary Capitalism*, London, NLB, 1975.

uluslararası politikalarıyla yakından ilintili olan milliyetçiliğin özerkliği.⁵

Kıbrıs Rum burjuvazisi, Annan planıyla birlikte açık ve net bir şekilde bölündü, fakat bu bölünme, görüldüğü kadar derin olmayabilir çünkü maksimalist strateji uzun zaman sürdürülemezdir. Her durumda, hakim sınıfın, rejimi temel alan bir fraksiyonu vardır ki bu fraksiyon, devletteki, medyadaki, kilisenin ekonomik kutupundaki, finansal alandaki ve kişisel ve ticari ilişkilerindeki iktidarını ve ayrıcalıklarını paylaşmak istemiyor. Yeniden birleştirilmiş bir Kıbrıs'ın, en azından kısmi de olsa devletin ve servetin idaresinin tekellerinden çıkacağı anlamına geleceği çok açıktır. Benzer şekilde KKTC ile "işbirliği" içinde olan bölücü statükonun avukatları olan güçlü çevreler de vardır. Tabii burjuvazinin çözüme yönelmiş ve Annan planına olumlu yaklaşan bir başka güçlü fraksiyonu da vardır. Yeniden birleştirilmiş bir Kıbrıs, ekonomik genişleme ve yatırım anlamında büyük fırsatlar sağlayacaktır, büyüme limitinin sonuna yaklaşan turizm endüstrisi için yeni pazarlar ve hammadde yaratacaktır.⁶ Bu ayrıca bölgede bir denge ve büyüme ve uzun vadeli bir refah için gerekli unsurları da sağlayacaktır. Bununla beraber turizm sektöründe çözüme ulaşma konusunda derin bir bölünme oldu. Bir kesim tümenden yeniden birleştirilmiş bir Kıbrıs'a düşman olmasa da şüpheli yaklaştı; el değmemiş güzel kuzey sahil şeridi turizminin olası rekabetinden korkarak devlete uydu ve birlikte hareket etti.

Turizm sektöründe faaliyet gösteren ve Annan planına dayalı bir çözümle kayba uğrayacak olan insanları ikna etmek için büyük bir kampanya yürütüldü, çünkü bu şekilde bir çözüm, rekabete yol açacak ve işçilerin işlerini kaybet-

mesine neden olacaktı. Örneğin Baf ve Limasol, çözüme karşıydı. Tabii bu esas konunun gözden kaçmasına neden oluyordu: Uzun vadeli bir bölünmüşlük, Annan planına dayalı bir çözüme oranla Kıbrıslı Rumların gelişmesini çok daha olumsuz bir şekilde etkileyecektir.

DİSİ içerisinde, parti başkanı Nikos Anastasiades tarafından temsil edilen yenilikçi grup, stratejik bir seçim yaparak Annan planına kesin dönüş yapmaya karar verdi ve uzun vadeli kazanımlar için, kısa süreli siyasi bedellerden vazgeçti. Yenilikçi grup ve milliyetçi şovenist grup olmak üzere iki zıt kutuptan oluşan parti, şimdi, birbiriyle çelişen unsurların aynı politik ortamda bulunmasından dolayı çok zor bir durum yaşıyor. Anastasiades çatışma halinde olduğu milliyetçi şovenist grubun, liderliği izlemeyen sıradan DİSİ seçmeninin çoğunluğuyla birlikte gitmesine izin verdi; parti seçmenlerinin sadece % 38'i liderliğin arkasından gitti. Partinin hakim çekirdeği, güçleri, eski Cumhurbaşkanı Vassiliou'nun küçük partisiyle ve eski Başsavcı Markides gibi liberallerle, Birliğe katılmadan sorumlu olan Sosyalist muhalif Takis Hajidemetriou'yu, "EVET" platformu adı altında bir ittifakta birleştirdi.

DİSİ içerisinde "HAYIR" oyunun başını çekenler (ki bunlar parti içindeki en uçtaki unsurlardılar), partiyi bölerek, Avrupa seçimlerinde yarışmak için yeni bir blok oluşturmaya yeltendiler. Diğer bir milliyetçi inisiyatif ise HAYIR oyunu pekiştirmek için tüm küçük partileri bir araya toplama-yaya kalkıştı. Eski retçi kesim, DİKO ve EDEK, 1990'ların başında yaptıkları gibi yeniden milliyetçi- vatansaver bir cephe formüle etmek için birleşme konusunda başarı sağlayamadı. İdeolojik olarak merkezde duran ve gücü önemseyen ancak gerçekte retçi olan partiler, diğer küçük burjuva partilerle, aşırı sosyalist ancak özünde şovenist olan partilerle, Kıbrıs Yeşiller partisi gibi "tek adamlık" zümrelerle, ADİK ve küçük aşırı sağcı partilerle (örneğin Yeni Ufuklar, Avrupa ve EVRODİ partileri) yakınlaştılar ancak tek bir yapı üzerinde hemfikir olmayı başaramadılar. Weberci (devlet merkezli) parti anlayışı milliyetçi şovenist blokun bölünmüşlüğüne zemin hazırlamıştı.

⁵ N. Trimikliniotis, "Η Κυπριακή Κοινωνία αντιμέτωπη με την Λύση: Πατριωτικοί Λόγοι ή Ταξικά Συμφέροντα" (Cypriot Society Confronted with the Solution: Patriotic or Class Reasons?), *Θέσεις*, No. 88, (2004).

⁶ INEK-PEO, *Ετήσια Έκθεση για την Οικονομία και Απασχόληση (Annual Economic and Employment Outlook)*, Nicosia, Cyprus Labour Institute, 2004.

AKEL Bilmecesi

Referandumdaki en büyük hayal kırıklığı, Annan planı temelinde yeniden birleşecek bir Kıbrıs'tan en büyük yararı sağlayacak olmasına rağmen, Annan planını desteklemeyen AKEL'in duruşuydu. Kıbrıs'ın birleştirilmesi açısından umutlu bir temel oluşturan plan tehlikeler içerse de, parti için pozitif bir unsurdu. Papadopoulos'la ittifak, İsviçre görüşmelerine kadar işliyor gibi görünüyordu, başkan burada genel olarak AKEL'in kontrolü altındaymışçasına bir izlenim yarattı, fakat başkanın Kıbrıslı Rumlara yaptığı meşhur konuşma sayesinde Kıbrıs'a dönüşüyle her şey değişti.

AKEL, çözümün ve güvenlik konusunun işleyebilirliğinin sağlanmasını garantiye alabilmek ve planda bulunan boşlukları doldurabilmek amacıyla referandumun ertelenmesini talep etti; böylelikle halkın korku ve güvensizliğini "gidemiş" olacaktı.⁷ Derin bölünmüşlük fark edilince ve AKEL'in "EVET" oyunun partiyi kaybeden tarafa koyma ihtimali belirince, ki bu onun hükümet içindeki pozisyonunu da zayıflatacaktı, AKEL planı desteklemedi ve son dakikada "HAYIR" oyu için çağrı yaptı. AKEL taraftarlarının % 80'i liderliğini dinledi, geriye kalan % 20 EVET oyu verdi.

AKEL prosedür gereği aldığı HAYIR kararı ile bir sonraki defada sağlanacak güçlü ve kalıcı bir EVET'in ayrımını yaptı. Fakat bu, Kıbrıslı Türkler ve entelektüel sempatanlarıyla bağlarının zarar görmesine neden oldu. Bununla beraber AKEL gelecekte bir çözümün anahtarını da elinde tutuyor, Annan planının revize edilmiş halini destekleyeceği konusunda ısrar ediyor. AKEL'e göre, Annan planı temelinde bulunacak federal çözüm, Kıbrıslı Rumların kaygılarını tatmin edecek değişiklikler içermeli, fakat Kıbrıslı Türklere verilen hakları da geri almalı, planın felsefesi değişmemeli.

⁷ Parti kararının ilgili kısmı şöyleydi: "Bugün partimiz tehlikelere rağmen ümit verici barış içinde birlikte yaşanacak bir gelecek yaratacak, olumlu yönleri olan ve kabul edilebilir olan bir plandan yanadır. Cumhurbaşkanı'nın Annan Planı'nın sonuçlarıyla ilgili, özellikle de bunun de facto bir bölünmüşlüğü yasallaştıracağı yönündeki değerlendirmelerine katılmıyoruz. Parti liderliği bu konularda Cumhurbaşkanı ile iş birliği çerçevesinde bir diyalog başlatacaktır. Bkz. AKEL'in web sayfası <http://www.akel.org.cy/English/akel.html>.

Kıbrıs İşçi Hareketi, başından beri etnik ayrımcılığın karşısında duran Etniler üstü bir hareketti, Rumların ve Türklerin, anti-sömürgeci ve anti-emperyalist birleşik bir cephe oluşturması yönünde etnik-toplumsal sınırları aşmak için savaştı.

1926 yılında kurulduğunda, Kıbrıs Komünist Partisi'nin (KKK) orijinal formülasyonundaki "ulusal kurtuluş", tüm çekirdeği, güçlü bir milliyetçilik karşıtı tutum için işçi sınıfına yol gösterecek gizli parti formasyonu yönünde birleştirmekti: Enosis veya Yunanistan ile birleşme, gerçek devrimci tutumdan şoven bir yön değiştirme olarak görüldü ki bu, toplumun o andan itibaren dönüşümünü talep ediyordu.

İlk sendikalar 1940'lı yıllarda işçileri sosyo-ekonomik talepler ve ulusal kurtuluş için harekete geçirdiği zaman, İşçi Hareketi bir kitle hareketi haline geldi. En önemli seferberlik de, 1947 yılında, madenlerdeki toplu grevlerdi. Sömürgeciler, "Tüm Kıbrıs İşçi Konfederasyonu"nu ulusal bir düzeyde örgütleyen maden sendikasının liderlerini tutukladı. CIA tarafından desteklenen AKEL ile ilgili çalışmada,⁸ batılı emperyalist güçlerin, sol ve işçi hareketiyle ilgili problematiği görülebilir. AKEL çatısı altındaki Kıbrıs solunun kendine özgü bir özelliği vardır:

1. Uluslararası düzeyde, bağlantısızlar hareketinin sarsılmaz bir destekçisiydi, fakat ideolojik olarak Sovyetçi, Marksist ve Leninist'ti.
2. İçeride ulusal kurtuluşa yönelik "aşamacı" bir yaklaşımı benimsedi. Kıbrıs bağımsızlıktan sonra "ulusal kurtuluş aşamasında" kabul ediyordu. O nedenle AKEL başkanlık seçimlerine katılmayacak ama "yurtsever-demokratik güçler" olarak tanımlanan "merkezci"lerle ittifak arayışına girecekti. AKEL Başpiskopos Makarios'u destekledi ve sınıf savaşında "sorumlu" bir tavır takındı. Taleplerini ve işçi militanlığını ulusal sorun karşısında ikinci plana itti.

⁸ A. Adams, *AKEL, The Communist Party of Cyprus*, 1969.

3. Kıbrıs Rum toplumu içerisindeki demokratik vatansız güçlerin ulusal birliğini desteklerken (siyasi temsiliyet aslında etnik-toplumsal kökene dayanıyordu), aynı zamanda Kıbrıslı Türk demokratik siyasi güçlerle yakın işbirliğini de ilerletti. İşçi sınıfının mücadelesinde, 1950'lerin sonu ve 1960'ların başındaki sendikal hareketin etnik ayrılığı yerine, PEO her zaman Kıbrıslı Türk işçilerin büyük desteğini aldı.

AKEL, 1924 yılında kurulan Kıbrıs Komünist Parti'nin (KKK) yasaklanmasının ardından 1941 yılında bir kitle partisi olarak oluşturuldu. Kıbrıs Komünist Partisi, tarihi misyonunu tamamladığına inanıp kendi kendini feshetmeye karar verdiği zamana kadar, AKEL'in bir fraksiyonu olarak çalışmaya devam etti; ardından meşaleyi, varisi AKEL'e devretti.

Şimdiki zamana dönersek, AKEL'in, birçoğunu hayal kırıklığına uğratan bir deneyim olan taktiksel geri çekilişi, eğer yakın gelecekte çözüme doğru yürüyeceksek, belirli koşullar altında faydalı olabilir. Ancak eğer görünürde bir çözüm yoksa ve görüşmeler yeniden başlamazsa, bu trajik, tarihi bir hata haline gelir.

Annan Planı: Emperyalist Bir Truva Atı mı, Yoksa Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum İşçi Hareketi'nin Ortak Bir Cephe Oluşturması için Tarihi Bir Fırsat mı?

Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık ve diğer emperyalist güçlerin, Annan planının şekillenmesinde, içeriğinin oluşturulmasında ve özellikle olası yürürlüğe girişindeki rolü, Kıbrıs'taki insanların çıkarlarından çok, bu güçlerin çıkarlarına hizmet edecekti. Aijaz Ahmad'ın ifadesiyle, "Günümüzde Emperyalizm" konusunda hem bölgesel (Kıbrıs, Yunanistan ve Türkiye) hem de uluslararası düzeyde görünürdeki karışıklık ve büyük yanlış anlama,⁹ gerçekte sol için, sadece 1970, 1980 ve 1990'lardaki birçok yenilginin ardından ortaya çıkan örgütsel düzeyde değil, aynı zamanda kavramsal düzey-

de de ciddi bir problem olacaktır. "Socialist Register" 2004'ün "Yeni emperyalist meydan okuma" başlıklı sayısında, Leo Panitch ve Colin Leys; "Bize öyle görünüyor ki - çağdaş sosyalist düşüncenin gittikçe artan ciddi sınırlamaları, çok eski çağlarda gelişen teorileri günümüze uyarlamak yerine, bugün emperyalizmin doğasını analiz etmeye uygun kavramsal araçların şansıydı" diyor.

Amerika Birleşik Devletleri'nin liderliğindeki küreselleşme ve Amerikan emperyalizminin yeni şeklini analiz etmedeki teorik boşluk, aslında Kıbrıs'taki Sol'un, Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler'in, Yunanistan ve Türkiye'nin, güneşin doğduğu dönemde yaşanan olayların sonuçlarını ve Kıbrıs referandumunun şu anki kötü sonucunu etkileyebilecek ortak bir strateji tasarlamadaki başarısızlığıdır.

Her üç ülkedeki Sol'un siyasi güçleri, Annan planıyla birlikte, planın tüm noktaları üzerinde taban tabana zıt bir ekseninde derin bir bölünme yaşadı; bu nedeni belli diyalektik bir tartışmadan öteye daha çok histerik bir haykırışa benzeyen bir münazaraydı: Ülke içi ve parti içi rekabet o denli şiddetliydi ki, bu, birinci dünya savaşından sonraki ikinci enternasyonalin çöküşünü anımsatıyordu. Sol artık, sağın ve merkezin aynı şekilde kendini çökertmesine rağmen ortak bir ses veremezdi, ortak bir dil konuşamazdı. Annan planı Pandora'nın Kutusu'nu açtı ve oyların % 35'ini alan ve yerel politikalarda ana oyuncu olan komünist parti AKEL'in bulunduğu bir ülke olan Kıbrıs'ta bile, Sol'daki kriz çok açık bir şekilde ortaya çıktı.

Yunanistan'daki KKE (Yunan Komünist Partisi), çeşitli millî ve sağ kanatta yer alan güçler ve çeşitli Marksist, Maoist ve Troçkist gruplaşmalarla tuhaf bir ittifak içine girerek, Annan planına karşı saldırgan bir tavır aldılar. Annan planına, Amerika'nın domine ettiği yeni dünya düzenini, kırılan Türkiye-Yunanistan-Kıbrıs üçgenine empoze etmeyi amaçlayan emperyalist bir Truva atı dediler. Ayrıca Annan planını, Kıbrıs'ın, uluslararası bağımsızlığına ve egemenliğe ters bir şekilde NATO ordularının (İngiliz, Türk ve Yunan) koruması altında olan etkisiz bir güç haline gelmesini sağlayarak, Amerika'nın, müttefikleri Anka-

⁹ F. Ahmad, *The Making of Modern Turkey*, London, Routledge, 1993.

ra'yı Avrupa Birliği'ne empoze etmekte olan bir plan olarak gördüler. Zıt kutupta ise, Synaspismos'un (Avrupa komünistlerinin evrimi) baskın güçleri, AKEL'in pozisyonunun desteklenmesi gerektiği ve Annan planının Kıbrıslı Rumlarla Kıbrıslı Türkler arasında, bununla birlikte Yunan ve Türk halkları arasında yeniden bir uzlaşma için büyük bir şans olduğu görüşünü benimsediler. Synaspismos'un içindeki güçlü zayıflatıcı sesler KKE'nin pozisyonunu az çok ifade eder nitelikteydi. Bu, Annan Planı'nın Anglo-Amerikan bir reçete olduğunu ve Amerikan hegemonyasını tehdit eden yükselen Avrupalı üçüncü kutbu kısıtlayan, aynı zamanda da Kıbrıs insanını üstelik de kendi rızasıyla ikincil kılan bir anlayış içeriyordu.

Yukarıdaki zıtlık, belirgin Kıbrıs bağlamındaki devlet teorisindeki ve anti-emperyalist stratejideki karışıklığı örnekler: KKE, "hayır" oyunu, emperyalizmin tabutundaki diğer bir çivi oldu. Emperyalist zincire yönelik bir diğer saldırı da aynı şekilde, Irak ve Filistin'deki direnişin gelişmesidir. Synaspismos için bu, uzlaşma şansını yaralayan, Kıbrıs'ta kalıcı bir bölünmeyi getirebilecek olan yeni bir irrasyonel ve milliyetçilik çılgınlığına kayan bir davadır.

Kıbrıs davası, mevcut konjonktürün tüm karmaşıklığını gerektirmektedir ve bu kapsamlı ve kutsal teori ve uzun soluklu bir strateji ihtiyacının örneğidir. Kıbrıs sorunu, çok yönlü çatışma gruplarından oluşur ve yerel, bölgesel ve uluslararası çelişkilerle doludur. O'nu takdir etmek ve gerekli stratejileri ve taktikleri tasarlamak için sadece günümüzün çok katmanlı ve karmaşık emperyalizm teorisi, milliyetçiliğin rolü, sınıfsal ve diğer sosyal çatışmalar, içsel ve bölge içerisindeki devlet projeleri ve rakipleri üzerinden bir iç bakış kazanabiliriz.

Böylesi bir analizde, kolayca devrilecek kırılğan bir denge vardır; denklemin bir tarafına, diğerinin pahasına aşırı bir vurgu yapabilir miyiz? Bu denklemin en önemli unsur, Kıbrıs sorununun hariciye karşı dahili ögesidir – her ikisi de eşit önem ve önceliğe sahiptir. Tabii ki biz 'dahili' ve 'harici'nin birbirini etkilemesinden keskin bir biçimde kaçınıyoruz. Bununla beraber, bu analitik farkı tanımamız hayati bir önemi haiz-

dir. Böylelikle, hem yaşadığımız gerçek dünya hem de Sol için etkili bir stratejinin gelişmesi için zararlı olan tek yanlılığın tuzağına düşmeyiz.¹⁰

Tarihin İntikamı mı?

Bu karmaşık durumu nasıl sonlandırdığımız sorusu, meşru bir sorudur. Birçok kitap, Kıbrıs sorununun tarihi merkezlerine ve gelişme kaynaklarına sadık kaldı. Sorunun kökleri, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin oluşumunun öncesinden, sömürge döneminden kalmaz.¹¹ Bununla beraber, İngiliz sömürge yönetiminin kurallarından zuhur eden bağımsız bir devlet olan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşu, toplumlar arası çekişme bitmemiş olsa bile, adada nitelik bakımından yeni bir çağa işaret eder. Toplumlar arası çekişme bitmemiştir ve Kıbrıslı Rumlar Enosis, Kıbrıslı Türkler de Taksim istemiş ve ateşkes sadece 3 yıl sürmüş, 1963'te sona ermiştir. 1967-1974 yılları arasında uzlaşma yönünde girişimler olsa da, birtakım iç ve dış olaylar, zayıf Cumhuriyeti ezmiştir.

Kıbrıs'ta anlaşmazlık, 1974 yılında Yunan Cuntası'nın ve cuntanın yerli faşistlerinin askeri darbesiyle ve Türk ordusunun müdahalesi ve ülkenin % 35'inin KTFD ülkesi toprağı olarak ilan edilmesiyle doruğa çıktı. Bunun öncesinde de toplamın %80'ini oluşturan Kıbrıslı Rumlar ve %20'sini oluşturan Kıbrıslı Türkler arasında etnik sebeplerle çatışma vardı. Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar çatışan iki milli hedef olan Enosis ve Taksim arasında gücün paylaşımını esas alan bir iş birliği oluşturma konusunda başarısız olmuşlardır.

1974'ten bu yana, Kıbrıslı Rumlar, kendileri tarafından de facto bir şekilde yönetilen tanınmış Kıbrıs Cumhuriyeti'nin çatısı altında, güneye hapsedildi. Kıbrıslı Türkler ise fakir ve kriz içinde

¹⁰ Bu konuyu başka bir yazımda ciddiyetle ele almıştım. Bu konuda bkz. N. Trimikliniotis, "Το Εθνικό Ζήτημα, η Αριστερά και το Κυπριακό: Αντιιμπεριαλισμός Η Αντι-Εθνικισμός", ("The National Question, the Left and the Cyprus problem: Anti-imperialism or Anti-nationalism?"), *Θέσεις*, No. 92, (2005).

¹¹ M. Attalides, *Cyprus, Nationalism and International Politics*, Edinburg, Q Press, 1979; Kitromilides, "From Coexistence to Confrontation: The Dynamics of Ethnic Conflict in Cyprus", A. Attalides (ed.) *Cyprus Reviewed*, Nicosia, 1979; Anthias ve Ayres, *National Liberation and the Struggle for Socialism-the Case of Cyprus*.

olan kuzey Kıbrıs'ta, tanınmamış bir devlet çatısı altında yaşıyor. Kıbrıs sorununu çözmek için gösterilen önceki tüm çabalar, Kıbrıslı Rumlar'ın 1977 yılından bu yana adada iki toplumlu, iki bölgeci bir federal devlet kurmayı kabul etmiş olmasına rağmen, Ankara'nın ve onun yerel, kıdemli Türk lideri Denktaş'ın uyuşmazlığına takıldı.

Kıbrıs'ın Avrupa Birliği'ne üyelik için başvurusuyla birlikte, sorunu çözmek yönündeki çabalar canlandırıldı: Kıbrıslı Rumlar, Kıbrıs'ın, Birliğe katılım için kendi kontrolü dışındaki güçlerin rehinesi olmaması gerektiği yönünde bir tartışma yürüttü; ayrıca Avrupa Birliği hedefi, çözüm için güçlü bir ivme ve katalizör olarak rol oynayacaktı. Birlik, Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlara, daha geniş ve daha güvenli bir çatı altında iş birliği için yeni fırsatlar ve yeni bir alan sunuyordu. Türkiye Avrupa Birliği hedefine ulaşma yönündeki arzusunu ciddi şekilde ortaya koyunca ve Birlik Ankara'ya yeşil ışığı yakınca, hareketlilik başladı. Türkiye'nin içinde ise, ordudaki katı Kemalist kanadın tersine, siyasi geleceğini Avrupa Birliği'ne katılım sürecine endeksleyen, İslam'ın yenilikçi kanadına mensup reformist Tayyip Erdoğan ortaya çıktı.

Doğu Akdeniz'de üç kıtanın ortasında konumlanan, Orta Doğu'daki petrol kaynaklarına yakın olan Kıbrıs'ın stratejik konumu, adanın önemini artırdı: Yakın Orta Doğu'nun batmayan gemisi, çeşitli dünya güçlerinin uzun süredir arzuladığı bir istasyon oldu. İngiliz temelleri, pratikteki sömürge mirası, diğer emperyalist mekanizmalarla birlikte "Bağımsız Cumhuriyet"e yüklendi. Bunun en açık örneği, anayasal düzeni garanti altına almayı amaçlayan Garanti Anlaşmasıydı. Bu unsurlar, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını ve egemenliğini zayıflattı ve NATO tarafından kullanıldı. Kıbrıs şu anda, 40 bin Türk askeri, 10 bin Yunanlı milli muhafız, İngiliz askerleri ve 1964 yılından bu yana adada görev yapan Birleşmiş Milletler Barış Gücü askerleriyle, dünyanın en çok askerleştirilmiş bölgesi. Şiddetli iki toplumluluğun iç ve dış unsurları, ulusalcılık ve müsamahasızlık politikaları, çatışmaya doğru hastalıklı bir gidişatın, savaşın ve de facto ayrılığına reçetesini oluşturdu.

Soğuk savaşın sona ermesiyle yaşanan uluslararası değişimi takiben, Türkiye'de de hızlı bir değişim yaşanmaya başlandı. Avrupa Birliği'nin genişlemesi, Kıbrıs'ın Birliğe katılımı ve Ankara'nın kendi istekliliği, içte bir reform programıyla birleşti; Kıbrıslı Türklerle kuzey Kıbrıs'taki yönetim arasındaki ayrılıklar, Kıbrıslı Türklerin kitlesel gösterileri ile ortaya çıktı ve tüm bunlar, çözüm sürecine hız kazandırdı.

Kıbrıs Bir Dönüm Noktasında: Annan Planı Ve Avrupa Birliği'ne Katılım

Kıbrıs'ın şu anki dış politikası, iki tarihi olayla tanımlanabilir: Avrupa Birliği'ne katılım (ki bu Mayıs 2004'te gerçekleşti) ve birçok insanın hayal kırıklığına rağmen, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından sunulan kapsamlı çözüm planı temelinde Kıbrıs sorununu çözmek. Kıbrıs sorununun Avrupalılaşmasıyla tanımlanan Kıbrıs konjonktürü, adanın önemini iyiden artırdı. Bununla beraber, Avrupalılaşma sürecinin, tam anlamıyla sorunu çözmeye yönelik değil, yüksek oranda tersi bir süreç olduğunu belirtmek gerekir ve burada yarışan ideolojik, politik ve ekonomik projeler ve çıkarlar vardı. Milliyetçi ve tepkisel unsurlar telaffuz edilmekteydi ve Avrupa Birliği'ne katılım, sağcı Kıbrıslı Rum politik grupları için bir intikam şansı olarak görüldü. Tabii bu, Kıbrıslı Rumların büyük çoğunluğunun referandumda "hayır" demelerinin sebebi değildi; aksine çoğunluk, güvensizliğin dışında, korku ve yanlış bilgilendirme ve AKEL'in pozisyonuna bağlı olarak "hayır" dedi. Bununla beraber, gruplaşmalar ve marjinal bakış açıları, bir kez daha su yüzüne çıkma şansı buldu.

Süreç, Kıbrıslı Rumların HAYIR oyu ile durdu. Uzun vadede, kimsenin gücü, görüşmelerin başarısızlığının nihai sorumluluğunu üstlenmeye yetmez, çünkü, AB üyeliğinin sonuçları, ekonomik ve politik getirileri, güvenlik, istikrar ve refah gibi bölgeye dair dikkate alınması gereken önemli noktalarda, bunun sonuçları çok büyük sıkıntılar içerecektir. Yakın Orta Doğu ve güney Avrupa, yola getirilemeyen bu sorunu çözmek için, bu inisiyatife bağımlıdır. Fakat Kıbrıslı Rumlar bugüne kadar tüm farklı önerilere karşı geldi. Burada esas kelimeler "bugüne kadar" dir.

Annan planı ile yaratılan momentum, hala tam olarak ortadan kalkmamıştır.

Temel hâlâ orada: “Annan planı”. Tabii ileriye gidebilmek için sınırlı düzenlemeler ve daha fazla garanti mümkün ve gereklidir. Bununla birlikte, Annan planının temel felsefesinin yeniden müzakere edilmesi ise ihtimal dışıdır. AKEL’in önerdiği üzere, Kıbrıslı Rumların bazı kaygılarını gidermek için, birtakım değişiklikler gereklidir. Bu bakış, momentum kazandıracak gibi görünüyor ve yapılan anketlerde de işaret edildiği gibi, bu, Kıbrıslıların çoğunluğu tarafından da paylaşılıyor.¹²

Yabancı askeri güçlerin varlığı, müdahale hakkı, Türkiyelilerin sayısı, mülkiyet, zaman aralığı ve planın hayata geçirileceğinin güvence altına alınması gibi konular, müzakerelerin yeniden başlaması ve ilerlemesinin teminatlarıdır. Üstelik, tüm taraflarda iyi niyet olması durumunda çözümler mümkündür .

Geleceğe Dönüş: Ne Yapılmalıydı?

Uluslararası toplum ve Avrupa Birliği de dahil olmak üzere tüm taraflar, Kıbrıslı Rumların temel kaygılarını dikkate alacak ve aynı zamanda Kıbrıslı Türklerin olumlu yaklaşımlarını kaybetmemelerini sağlayacak inisiyatifleri alabilirler ve almalıdırlar. Herkes, yeniden birleşmiş bir Kıbrıs için her zamankinden çok daha fazla bir hevesle çalışmalıdır. Bu, hayal kırıklığının, hatta öfkenin hakim olduğu bu dönemde, tüm hayatlarını ve tüm çabalarını yeniden birleşmiş ve barış içinde yaşayan bir Kıbrıs'a vakfedenlere çok acayip gelebilir.

Kıbrıslı Türkler, geçmişten gelen sesleri, oy vermeyerek görevden uzaklaştırdı: İleri yürümek ve Avrupa Birliği içerisinde yer alan yeniden birleştirilmiş federal bir Kıbrıs çatısı altında, Kıbrıslı Rumlarla birleşmek istediler. Kıbrıslı Rumların çoğunluğu, Zürih’te olduğu gibi, Annan planını sahiplenmediler, kendi liderliklerinin yıllardır üzerinde müzakere etmiş olması-

na rağmen, kendi istekleri dışında dışarıdan kendilerine empoze edildiğini hissettiler. Bir yere kadar bu doğrudu; ancak bir çok yönden de hayaliydi. İpleri çeken Anglo-Amerikanların, Kıbrıslı Rumların kaygılarına hitap etmediği ve Türkiye’nin Avrupalı olma girişimini tatmin etmek için sahnede oldukları, medya kaynaklıydı. Bir yere kadar bu doğrudu; ama pek çok yönden kurgusal da bir şeydi çünkü medya tarafından bunun Anglo-Amerikanlar tarafından üretilmiş Kıbrıslı Rumların kaygılarını önemsemeyen ve Ankara’nın Avrupalı olma konusunda elini güçlendirmeye yarayan bir durum olduğu söylemi üretilmişti.

Ankara’nın birçok hassasiyeti dikkate alınmıştı ancak bazı Kıbrıslı Rumların, planı kabul etmelerine yardımcı olacak taleplerine aynı öncelik verilmedi. Bir kısmı, aslında gerçek bir değeri olmayan, sadece sembolik öneme sahip olan bu konular, adada bir çözüm değil de Kıbrıslı Rumların idaresinde bir devlet isteyen Rum milliyetçilerin elinde oyuncak oldu. Buna bir örnek, Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne girmesinin ardından adada 650 askerlik bir Türk alayı ile 950 askerlik bir Yunan alayının varlığıydı: Askeri olarak bu düzenleme tam bir saçmalıklı ve Garanti Antlaşması’nın tam anlamıyla bir devamı niteliğindedi. Bununla birlikte bunun Kıbrıslı Rumlar için sembolik bir anlamı vardı; Cumhuriyetin bağımsızlığının ve egemenliğinin altını direkt ve kalıcı olarak kazmaktaydı, ayrıca Türkiye’nin -ki bu şu anda da devam etmektedir- 1974’te Kıbrıs’a müdahale ettiği ve kuzey Kıbrıs’ta ikamet eden Kıbrıslı Rumların bu sebeple güneye göç etmek zorunda kaldığı gerçeğini hatırlatmaktaydı. Hala bugün “müdahale” hakkı olduğunu iddia eden bir dış gücün idaresi altında olmak, Avrupa Birliği’ne girmek üzere olan ve böylesi sorunlu bir geçmişi olan bir ülke için mantıklı mıdır? Bu “haklar”, aslında Birleşmiş Milletler’in kendi düzenlemelerini de ihlal ediyor ve modern bir devlette bunlara yer yoktur. Bununla birlikte, demokratik bir düşünce yapısına sahip olan her insanın destekleyeceği tüm hukuki iddialar üzerinden bakıldığında, (a) bu antlaşmanın 1960’tan bu yana yürürlükte olduğu, (b) bölgesel ve uluslar arası düzeyde güç dengelerinin sağlandığı ve (c)

¹² *Politis* gazetesinde 12 Mayıs 2004 tarihinde yayınlanmış bir kamuoyu anketi, bu görüşün Kıbrıslı Rumların % 51’i tarafından desteklendiğini, Annan Planı’nın Papadopoulos’un da belirttiği gibi tekrar görüşülmesini % 29’nin desteklendiğini ve % 20’nin sıfırdan başlanarak görüşmelere tekrar başlanmasını desteklediği belirtiliyordu.

Kıbrıslı Türklerin 1964-1974 yılları arasında ikinci sınıf vatandaş konumunda oldukları gerçeği gözden kaçırılıyor. Belki plan onaylanmış olsaydı, Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk siyasi partiler arasında birlikte varoluş ve güvenin inşa edilmesinin ardından, iki toplum da bunu geleceğe taşımak için birlikte çalışabilirdi. Bununla birlikte Kıbrıslı Rumlar, böylesi sözde “hakları” onaylamadı ve bu kısmen de olsa anlaşılabilir bir şeydir.

Birleşmiş Milletler, Kıbrıslı Rum nüfusun doğal olan güvensizlik hissini, bazı tedbirler alarak dikkate alabilirdi ki bu sıradan insanların inancını yükseltirdi. Hem planın yürürlüğe konması, hem de insanların güvenliğiyle ilgili uygun garantiler sunulabilirdi. Kıbrıslı Rumlara göre, Garanti Antlaşması zaten Ankara tarafından ihlal edilmiş durumdadır ve insanlar korku içindedir; aynı şekilde 1963’ten 1974’e kadar ezilen bir toplum olan Kıbrıslı Türkler’in kaygıları da eşit şekilde dikkate alınmalıdır.

BM’nin Rolü Değerlendirildi: Yeniden Birleşmenin Zamanı

Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği’ne katılmadan önce çözüme ulaşma konusunda cesur çabalar sarf edeceği yerde, anlaşmanın parçalarını bir araya getirme konusunda, çok kötü bir iş çıkardı. Basit bir konu her şeyi değiştirebilirdi, eğer örneğin referanduma sunulan plan daha uygun bir şekilde sunulmuş olsaydı, mutlaka çok farklı bir sonuca ulaşılırdı; seçim, ‘evet’ ve ‘hayır’ şeklinde olmamalıydı çünkü bu Kıbrıslılar için gerçek seçimin ne olduğunu yansıtmıyor. Oya sunulan, çok az miktarda olumlu görüş ve “Hayır” demek için milyonlarca neden gerektiren büyük bir paketti. Referandum, barışa ulaşmanın olumlu bir örneğinden çok, kaçışın mükemmel bir örneği idi.

Antlaşmalar mukavele edilirken ek protokoller olarak eklenen basit reçeteler konmamalıdır. Onlar için ayrı bir oy pusulası konmalıdır. Tabii kabul edilebilecek bir anlaşma için, bütün unsurlar üzerinde tam bir mutabakat gerekmektedir. Anlaşmanın dahili-anayasal ve bölgesel-uluslararası unsurları arasında iyi bir denge olması gerekmektedir. Ancak, Anayasa ve kuru-

luş anlaşmasıyla ilgili ‘evet’i, ‘hayır’a karşı koruyabilmek ve Antlaşmalar için ayrı bir oy pusulası mümkün olmalıdır. Bu ayrı oy pusulası, elde edilebilir olan gerçek tercihten ibaret olabilirdi, ki bu 1960’ta üzerinde mutabık kalınan ve hala yürürlükte olan tadil edilmiş Garanti Antlaşması’dır. Kıbrıslılar için gerçek (alternatif) seçenek buydu. Ancak ‘Hayır’ oyu, Kıbrıslı Rumların büyük çoğunluğu için Zürih anlaşmasına ve dış güçlerin Kıbrıs’a karışma hakkına genel anlamda bir ret demektir ki bu güvensizlik ve korku hissini bir örneği idi. Türk askerinin Kıbrıs’ın kuzeyinde var olmaya devam etmesi bu duyguyu tamamen haklı çıkarıyor.

İnsanları sürece dahil edebilmek için referanduma gitmenin çok daha etkili ‘kümülatif metodları’ vardır, ki bu aynı zamanda sıradan vatandaşları ve organize olmuş grupları da uygun bir şekilde sürece katmayı dener. Kıbrıs konusunda konsültasyon hiç dikkate alınmadı. Siyasi partilerin ve liderliğin konuya kilitlendiği farz edildi. Açıkçası bunun, ‘iyi niyet’e bel bağlamanın çok büyük bir yanlış hesap olduğu kanıtlandı. Kıbrıslı Rum siyasi elit, adada çoğunlukta olduğu halde 1960’tan bu yana haklarının ihlal edildiğini hissetti ve bir yanda Kıbrıs Cumhuriyeti ile Yunanistan’ın, diğer yanda ise Türkiye’nin bulunduğu dengesiz durumu düzeltmek için stratejik bir hedefe- Avrupa Birliği’ne üyeliğe- ulaşma yolunda uluslararası arenada oyunu kuralına göre oynadı. Şu anda Ankara’nın, uluslararası hukuk ve Avrupa Birliği’nin ilkelerine ters olarak, yasa dışı bir şekilde Avrupa toprağını işgal ettiğini düşünüyorlar. Ancak bu, Avrupa Birliği’ne katılmadan önce bir anlaşmaya varılmasıyla ilgili iyi niyetten vazgeçmeyi ve Türkiye’nin tarihi konjonktürünü, katılım müzakerelerine başlayabilmek için umutsuzca yürüttüğü tarih elde etme girişimlerini kullanmanın siyasi bir bedeli olarak elde edildi.

Birleşmiş Milletler şu anda topun Kıbrıs Rum tarafında olduğu konusunda ısrar ediyor; inisiyatif almak ve ikinci bir referandum için çalışmak Kıbrıslı Rumların elinde. BM gelecekte bir gelişme olabilir umuduyla şimdi kendini geri çekiyor. Bununla beraber görüşmeler önümüzdeki birkaç ay içerisinde başlamalıdır. Garantiler ve-

rilmeli ve antlaşmalar ikinci bir referanduma sunulmalıdır; tabii Kıbrıslı Türkler'in bu kez farklı bir yöne gitmesi tehlikesi de vardır. Burada Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve uluslararası toplum kilit bir rol oynayabilir. Yıl sonuna kadar bir anlaşma konusunda ısrarcı olmalıdırlar ve tüm tarafları gözlem altında tutmalıdırlar. İnsanların güvensizliği, küçük düzeltmeler ve garantiler vermek yoluyla dikkate alınmalıdır. Baskı, her iki taraf üzerinde de sürdürülmelidir.

Yeni Bir Barış Aktivizmine Doğru

Kıbrıslı Türk ve Türkiye'deki demokratik ve ilerici güçler, barış sürecindeki yıpranma nedeniyle hayal kırıklığına uğramış olabilirler ve Kıbrıslı Rum siyasi güçlerine bu konuda öfkeli olmaları tamamen anlaşılabilir. Bu duygu, Kıbrıslı Rum ve Yunanlı barış taraftarları ve ilerici aktivistleri tarafından da paylaşılmaktadır. Bununla beraber, şimdi politik hareket etme zamanıdır ve hepimiz tüm cesaretimizi ve dayanışmayı göstererek ikinci bir referandum ve barış, anlayış ve iyi niyet köprülerini kurmak için harekete geçmeliyiz: HAYIR oyu, Kıbrıslı Rum nüfusun güvensizliğini ve korkusunu yansıtmaktadır. Ulusal şövenistler bu gerçeği istismar etmektedirler ve bununla başa çıkmak bizim ortak sorumluluğumuzdur. Kıbrıslı Türkler ve ilerici Türkiyeliler, iyi niyet çabaları çerçevesinde, aşağıda sıralanan noktalarda acilen mesafe katedilmesi için zorlanmalıdır:

- Öncelikle çocuklarının eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamaya yönelik çalışmaya başlayarak, Karpaz bölgesinde yaşayan Kıbrıslı Rumların yaşam standartlarında acil iyileştirmeye gidilmelidir.
- Adadaki Türk askerinin sayısı azaltılmalı ve Annan planının iyi niyetle ilgili bölümleri derhal uygulamaya konmalıdır.
- Tüm diğer iyi niyet inisiyatifleri ve jestler olumlu karşılanmalıdır.

Bu tür önlemler, sadece medyaya yönelik taktiksel manevralar olmamalı ve pazarlama amacı gütmemeli, ciddi, sağlam ve hukuki olmalıdır.

Bu hedefe, Birleşmiş Milletler, UNESCO, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri gibi uluslararası yapıların da sürece dahil edilmesiyle ulaşılabilir.

Şimdi barış aktivizmi ve zeki, yaratıcı ortak hareket zamanıdır. İşçi organizasyonları, ticaret birlikleri, kadın grupları, gençlik grupları ve sivil toplum örgütleri bu kritik zamanda birlikte çalışmalı ve "resmi" ve "etnik" sınırları alt etmelidir. Barış aktivistleri ulusal kimlik ve etnik duygularını yenmeli ve şövenist medyaya karşı toplumlarımızı sürükleyecek net ve yüksek sesli bir mesajı dillendirmelidir. Bu, hukuki ve uluslararası garantilerin (ki memnuniyetle karşılanır) de ötesinde, özgürlük ve güvenlik için en iyi garantidir. Önümüzdeki dönemde barış ve uzlaşma için yeni bir teşebbüs yapılmalı ve bütün enerji, tüm bu yıllar içerisinde kaybettiğimiz güveni oluşturmak için harcanmalıdır. Sınır kontrollerinin kaldırılmış olmasını geçen yıldan beridir pek iyi kullanamadık ama şimdi bunu yapabiliriz. Bölünmüşlüğün her iki tarafında ortak hareket şansını yakalamak, bugün, her zamankinden daha gereklidir.

Kıbrıslı Rum demokratik güçlerin, halklarını doğru şekilde bilgilendirmek ve uzlaşma ihtiyacı konusunda eğitmek için yapacak çok şeyi var. Bunca yılın propagandası ve ayrımcı tarih ve hafıza düzeltilmelidir, ancak bu zaman alacaktır ve bunun için zamanımız yoktur. Kıbrıslı kültüründe olumlu, dostluk ve iş birliğine dayalı, doğuştan gelen bir bağnazlık ve utanmaz bir ırkçılıkla mukavemeti ortaya çıkaracak adaptasyon gibi unsurlar vardır ve bu Gramsci'nin işaret ettiği sağduyunun bir parçasıdır. Bu anlamda, uzlaşma yönünde, sosyal politikalar bağlamında aksiyon için normatif bir çatı geliştirmek gereklidir.

Bununla birlikte, sadece kültür ve içsel bakış yaklaşımına güvenemeyiz. Doğal olarak, çok politik, ideolojik ve acil olan ve uluslararası bir bakışta bulunan iki cephe vardır. Birincisi, Kıbrıslı Rum çoğunluğun milli şövenizm politikalarıdır ki bunlar hoşgörüsüzlük ve tahakküm isteğiyle yarıdan ilintilidir. Federasyon karşıtı düşünce, demokrasinin somut ve anti-demokratik nosyonu olan çoğulculuğa güveniyor. Bu, hiç layıkıyla yapılmamış olan, ideolojik düzeyde direkt bir çatışma gerektirir; "yumuşak" bir yaklaşım ki

çözüm sancılı bir uzlaşma olacaktır ve aslında “adaletsiz olan” her zaman en iyi strateji değildir. Yeni, daha güçlü bir yaklaşım gerekmektedir. Aynı şekilde, “EVET” oyu Kıbrıslı Türkler için gelecekle ilgili herhangi bir sorumlulukları olmadığı anlamına gelmemektedir: Kuzeyde güçlenmekte olan yeni ayrımcılığa karşı mücadele etmelidirler. Ekonomik gelişme, “Hayır” diyen Kıbrıslı Rumlara yönelik bir içerleme içindedir; 30 yıl boyunca, Ankara’nın da kutlamasıyla, çözümü engelleyen en büyük güç Kıbrıs Türk liderliğidir.

Aynı zamanda anti-emperyalizm sonunda hakıyla ve etkili bir biçimde ulusal şovenizmden kurtarılmalıdır, iki söylev ideolojik olarak ilişkilendirilemez, fakat uçtaki tehlikenin fırsatçı ateşleyicisidir. Bugün anti-emperyalizmin gerçek tanımı, Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk demokratik güçleri için ortak çabanın koşullarını yaratmak için, anti-çoğulculuk ve anti-bölücülük olarak yapılabilir. Her iki taraftaki sol güçler, Annan planında yapılmasını istedikleri temel değişiklikler konusunda hemfikir olabilmek için ciddi bir diyaloga angaje olmalıdırlar ki sol, ulusal sorunda ortak bir politika geliştirebilsin ve ortak pozisyonu için uluslararası destek arayabilsin.

İkinci cephe, gerçek bir çok kültürlü, hoşgörülü ve açık bir toplumun temelini inşa etmek için, hoşgörüsüzlüğü ve insan haklarını birlikte ele almaya ilişkindir. Irkçılığın, şovenizmin ve hoşgörüsüzlüğün her çeşidiyle mücadele etmeliyiz.

Bu ayrıca, insan hakları, bizim olmayan bireysel ve toplumsal haklarla içtenlikle ilgilenmeye başladığımız zamanla da ilgilidir. Avrupa ve uluslar arası komisyonlar ve sivil toplum örgütleri tarafından altı çizilen insan hakları konularına şüpheyle bakmamalı ve bunları milli egemenliğe yönelik bir tehlike olarak görmemeliyiz. Bugüne kadar insan hakları ihlalleri için uluslararası dayanışma ve desteği umutsuzca dışarıda arayan Kıbrıslılar, dışarıdakiler bu tür ihlallerden yakındıkları zaman olumsuz bir tavır alamazlar ve almamalıdırlar. Bununla birlikte, insan haklarıyla ilgili kaygıların ötesinde, dış baskının kullanımı konusunda, ters etkisi olabilecek açık bir limit vardır. Öyle görünüyor ki Amerika Birleşik Devletleri’nin beceriksiz korkutma ve zorbalık taktikleri, Kıbrıs söz konusu olduğu zaman işe yaramamaktadır. Filistin, Afganistan ve Irak gibi diğer bazı yerlerde bu politikalar her gün sivillerin katledilmesiyle sonuçlandı.

Tüm bunların ardından, Kıbrıslılar, küçük güçsüz insanlar, 40 yıllık “bağımsızlığın” ardından geleceklerini tayin etmek için gücü bir “OY”a verdiler. Bir bakıma, aklında barış olan insanlar, sol partiler ve varlıklarını yeniden birleşmiş, barış içinde bir Kıbrıs’a adayın sosyal güçler için olgunlaşmamış ve mahveden bir sonuçtansa, bu, her şey yok olmadan, gösterişsiz bir şekilde dikkate alınmalı ve dikkatlice yansıtılmalı: Bu bir son değil, sadece yenilgiden sonraki başlangıçtır. Gelecek sefere başarabiliriz, fakat bunu gerçekleştirmek için çalışmamız lazım.